

ศึกษาผลงานและปรัชญาของนักคิดสำคัญในพระพุทธศาสนานิกายมหายาน
A STUDY OF WORK AND PHILOSOPHY OF CONSIDERABLE THINKERS
IN MAHAYANA BUDDHISM

พระมหามฆวรินทร์ ปุริสุตตโม¹

พระชนสาร ธีรปญโญ², เขมิกา ต่างจิตร³, สิรินาท เจริญศิริ⁴, สุวรรณิ์ จันแบบ⁵

มนัสวี ศรีนนท์⁶

Phramaha Maghavin Purisuttamo¹

Phra Thanasan Theerapanyo², Khemika Tangcitra³, Siranath Charoensiri⁴, Suwannee Chanbeab⁵

Manaswee Seenon⁶

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม¹⁻⁵

Mahamakut Buddhist university¹⁻⁵

มหาวิทยาลัยมหิดล⁶

Mahidol University⁶

E-mail: maghavin@yahoo.com

ได้รับบทความ: 5 สิงหาคม 2563; แก้ไขบทความ: 1 กันยายน 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 18 กันยายน 2563

Received: August 5, 2020; Revised: September 1, 2020; Accepted: September 18, 2020

บทคัดย่อ

มหายานเป็นนิกายของภิกษุฝ่ายเหนือของอินเดียเรียกว่า “อูตรนิกาย” บ้าง “อาจารย์ยวาท” บ้าง เป็นนิกายที่มีการปรับปรุงคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นไปตามลำดับ “มหายาน” แปลว่า “ยานใหญ่” เป็นนิกายที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม ส่วนผลงานและปรัชญาของนักคิดสำคัญในพุทธศาสนานิกายมหายานมีจำนวนมาก คือ มีพระอัครโฆษ พระนาคราชุน พระอสังคะ พระวสุพันธู พระทินนาคะ และพระธรรมกิริติโดยมีผลงานและปรัชญาที่เด่นชัดและเป็นที่ยุ้จักกันทั่วไป ได้แก่ เรื่องความว่างและอภยวิญญาน

คำสำคัญ: ศึกษา, ผลงานและปรัชญา, นักคิดสำคัญ

Abstract

Mahayana is a sect of Buddhism in Northern India, sometimes called "UttaraNikaya" or "Acarayavada", which this sect of Buddhism had respectively improved the Buddha's teachings. "Mahayana" means "the great vehicle". This sect of

Buddhism had flourished in Tibet, China, Mongolia, Japan, Korea, and Vietnam. There are many considerable thinkers who have created and discovered many works and philosophy; namely, PhraAsavaKosa, PhraNakharachun, PhraAsungkha, PhraVasubandhu, Phra Dina Naga, and PhraDhamma-Kirati, whose outstanding works and philosophical principles are “the emptiness” and Alayavinnan.

Keywords: work and philosophy, considerable thinkers, Mahayana Buddhism

บทนำ

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ 100 ปี พระพุทธศาสนาเริ่มมีการแตกแยกในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนมาถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็แตกแยกกันออกเป็นนิกายใหญ่ ๆ 2 นิกาย คือ มหายานกับหินยาน มหายานเป็นนิกายของภิกษุฝ่ายเหนือของอินเดียเรียกว่า “อุตรนิกาย” บ้าง “อาจารย์วาท” บ้าง ซึ่งมีจุดมุ่งสอนให้ระงับดับกิเลส ทั้งยังได้แก้ไขคำสอนในพระพุทธศาสนา ให้ผันแปรไปตามลำดับ พวกนี้เรียกหลักทฤษฎีของตนว่า “มหายาน” ซึ่งแปลว่า “ยานใหญ่” อาจพาประชาชนให้ข้ามวิญญูสงสาร คือ ความทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิดได้คราวละมาก ๆ นิกายนี้ได้เข้าไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม เมื่อมีศาสนา ย่อมมีศาสนา ศาสนธรรม และสุดท้ายคือศาสนสาวก โดยศาสนสาวกจะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาโดยนำหลักคำสอนของศาสดามาใช้ และศาสนสาวกไม่ได้คนเดียวฉันใด ความคิดย่อมไม่ได้มีความคิดเดียวฉันนั้น จึงเกิดมาเป็นนักคิดแห่งศาสนาขึ้น “นักคิด” จะมองในภาพกว้าง จะเก่งในด้านการวิเคราะห์ การวางแผน การวางกลยุทธ์ คนกลุ่มนี้จะคิดให้ดีกว่าการตัดสินใจ มีการประเมินข้อดีข้อเสีย นึกถึงเหตุผล และความเสี่ยงต่างๆที่จะเกิดขึ้น เป็นคนรอบคอบในหัวมักจะวางแผนเป็นขั้นตอน รู้ว่าผลคืออะไร และ รู้ว่าจะไปให้ถึงจุดนั้นได้อย่างไร ข้อดีของการเป็นนักคิด คือ ไม่ประมาท มีเป้าหมาย และกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจอย่างชัดเจน

นักคิดก็มักจะมาพร้อมกับความคิด ความคิดในแบบพุทธนั้นมีความเห็นว่า มนุษย์คิดอย่างไร ก็จะเป็นคนอย่างนั้นเพราะฉะนั้น ในทางพุทธจึงโน้มนำให้มนุษย์มีวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือคิดชอบ ทั้งนี้เพราะองค์แห่งปัญญาจะประกอบด้วยความรู้และความคิด กระบวนการรู้และการคิดนั้น เริ่มจากอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สิ่งเหล่านี้เป็นประตูเปิดให้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ เข้ามาสู่ตัวเรา แล้วตัวเราก็รับรู้ต่ออารมณ์นั้นขึ้นมา ทำให้เกิดการปรุงแต่ง แล้วก็เกิดอาการจำได้หมายรู้ จากนั้นจึงเกิดการคิดวิเคราะห์ว่าจะทำอะไรต่อไปดี ความคิดมี 2 อย่าง คือ คิดปรุงแต่ง คือคิดตามอารมณ์พาไป กับคิดไม่ปรุงแต่ง คือการมองตามความเป็นจริงอย่างรู้เท่าทันความคิดปรุงแต่งเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อต้นเหตุ ทำให้เกิดทุกข์ แต่การคิดไม่ปรุงแต่ง คิดแบบแยกคาย หรือวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จะทำให้เกิดปัญญา ก็จะแก้ปัญหาดับทุกข์ ที่ต้นเหตุได้ จะเห็นว่า

ในทางพุทธนั้เนาใจเรื่งการคิของมนุขยอยางลึกซึ้ และเน้นให้คิเพื่อให้เกิดปัญญา คิให้เห็นลึ้
ต่าๆ ตามที่มนั้เนาจริง จะได้ดับทุกขั้ได้ในที่สุ้

หลักการคิแบบมหายาน คิ ตรีนิกาย อันหมายถึ้พระกายทึ้ 3 ของพระพุทเจ้า ใน
กายตรัยสุ้ตรของมหายาน พระอนนทั้ทูลถามถึ้เรื่งพระกายของพระพุทเจ้า พระพุทเจ้าจึ้ตรัส
แก่พระอนนทั้ว่า ตถาคตมีกายเป็น 3 สภาวะคิคือตรีกาย ได้แก่ 1) นิรมานกาย หมายถึง กายที่
เปลี่นแปลงได้ตามสภาพของสังขารในฐานะที่เป็นมนุขย พระศากยมุนีผู้ทอ้เทียวยูบ่นโลก สั้สอน
ธรรมแก่สาวกของพระองค์ และดับขันธปรินิพพานเมื่พระชนมายุได้ 80 พรรษา 2) สัมโภคกาย
หมายถึง กายที่ประทับในแดนพุทธเกษตรต่าๆ มีลักษณะเป็นทิพย มีอายุที่ยึ้นยาวมากดูจความเป็นนิ
รันดร และมีภาวะรุ่งเรื่งแผ่ซ่านปรากฏแก่พระโพธิสัตว์ทึ้หลาย 3) ธรรมกาย หมายถึง กายอันไร้
รูปร่างเป็นสภาวะธรรม ในฐานะเป็นสภาพสูงสุ้ด หลักแห่งความรู้, ความกรุณา และความสมบูรณั้ พุท
มหายานนี้ซึ้มีนั้กคิที่เก้งในด้านต่าๆ หลายๆ ทาน และได้เป็นกำลังหลักสำคัญที่ทา้ให้พุทธศานา
มหายานได้เกิดความเป็นเปลี่นแปลงหรือขัดแย้งกันในเรื่องต่าๆ แต่นั้กคิที่เป็นกำลังหลักสำคัญ
ประกอบด้วย พระอัสวโฆษ พระนาคารชุน พระอสังคะ พระวสุพันธุ พระทินนาคะ และพระธรรมกั้ริ

ประวัติและผลงานพระอัสวโฆษ

1. ประวัติ

พระอัสวโฆษ เป็นชาวเมืองสาเกต แคว้นอโยธยา บุตรของนาสุวรรณเกษิ ทานเป็นบุตร
พราหมณั้และรอบรู้พระเวทอยางแตกฉาน เมื่ครั้งยังไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุ ทานมีความทงใน
ความรู้ความสามารถของทานมากได้เทียวยาทา้พระภิกษุให้วิสซขนา-ปุจฉาถึ้ข้อธรรมในศานา
พราหมณั้และศานาพุทธว่าศานาใดจะลึกซึ้กว่า ปรากฏว่าไม่มีพระภิกษุรูปใดสามารถที่จะได้
อภิปรายกันทานได้ (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร, 2551)

2. ผลงานของพระอัสวโฆษ

พระอัสวโฆษ นั้กปราชญ์ชาวพุทธนิกายสรวาสติวาทผู้ยึ้ใหญ่ได้สร้าสรค้ผลงานเป็นกวี
นิพนธั้ไว้หลายซึ้น อาจแบ่งผลงานของทานออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คิ 1.บทกวีนิพนธั้ทางศานา-
ปรัชญา 2.บทกวีนิพนธั้ละครอิงธรรมะ 3.บทกวีนิพนธั้เพลงอิงธรรมะ

1) ผลงานประเภทบทกวีนิพนธั้ทางศานา-ปรัชญา เรื่งที่เด่นและเป็นทึ้รู้จักกันทัว้และ
จัดเป็นแบบมหากาพย์ มีอยู่ 2 เรื่งดั่งนี้ (1) พุทจริตกวีนิพนธั้ภาษาสันสกฤตเรื่งนี้เป็นงานแบบมหา
กาพย์ (กวีนิพนธั้เรื่งยาว) เนื้อหาบรรยายพุทธประวัติ หรืออาจเรียกว้าเป็น “พุทธประวัติฉบับ
สันสกฤต” เนื้อหากัมกั้ร์แบ่งออกเป็น 28 ปริจเฉท (บท) จ้านวนโคลกคาถา 2110 โคลก นับเป็น
ผลงานที่มีชื่อเสียงที่สุดของพระอัสวโฆษ ผู้แต่งเขียนซึ้นอยางระมัดระวัง แต่กั้ไเพราะ ลึกซึ้จับใจ นา
เสียดายที่ปัจจุบัน ต้นฉบับของกวีนิพนธั้พุทธจริตภาษาสันสกฤตขาดหายไปมา เหลือเพียง 17
ปริจเฉท 1010 โคลกเท่านั้น ที่มีอยู่ครบทึ้ 28 ปริจเฉทกั้เฉพาะฉบับที่เป็นเป็นภาษาจีนโดยพระธรรม

รักษัในราวพุทธศตวรรษที่ 9 และฉบับที่เป็นเป็นภาษาทิเบตเท่านั้น (2) เสนทรานันทะกวีนิพนธ์ภาษาสันสกฤตเรื่องนี้เป็นแบบมหากาพย์ เรื่องที่ 2 ของพระอศวโฆษ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 28 ปริเฉท ต้นฉบับภาษาสันสกฤตทั้ง 28 ปริเฉทยังอยู่ครบบริบูรณ์ เนื้อหาว่าด้วยเรื่องพุทธประวัติที่พระอศวโฆษยังมีได้กล่าวไว้ในพุทธจริต และยังมีเรื่องเล่าที่เป็นตำนานของพราหมณ์ประกอบด้วย

2) ผลงานกวีนิพนธ์ทางศาสนา-ปรัชญาบทกวีสั้นๆ และบทกวียาวๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) **หายานศรัทธโรตปาทศาศตร** กวีนิพนธ์นี้เป็นงานแสดงหลักธรรมของฝ่ายมหายาน นักวิชาการฝ่ายมหายาน เชื่อว่าพระอศวโฆษเป็นผู้แต่งกวีนิพนธ์นี้ และกวีนิพนธ์ภาษาสันสกฤตนี้เอง เป็น “บ่อเกิดของมหายาน” และถือว่าพระอศวโฆษเป็น “ปฐมาจารย์ผู้ประกาศลัทธิมหายาน” แต่ก็มีนักวิชาการหลายท่าน เห็นแย้งว่ากวีนิพนธ์นี้มีได้แต่งโดยพระอศวโฆษ กวีนิพนธ์นี้ นับว่าแต่งขึ้นเพื่อ “เปิดเผยคำสอนชั้นมูลฐานของพระพุทธเจ้าที่คนทั่วไปและพวกหินยานเข้าใจคลาดเคลื่อน” เนื้อหาสำคัญของคัมภีร์สรุปดังนี้ ความจริงแท้ ได้แก่ (1) ตถตา (ความเป็นเช่นนั้น) คำว่า “ตถตา” มีความหมายหลายนัยจึงมีชื่อเรียกหลายชื่อ คือ ก. ตถตา หมายถึง ความมีอยู่ขั้นสุดท้าย เรียกว่าภูตตถตา ข. ตถตา หมายถึง ญาณบรรลุมิติ เรียกว่า โภธิปรัชญาหรือออลยวิชญาณ ค. ตถตา หมายถึง สิ่งสัมบูรณ์ คือภาวะที่เป็นศูนย์รวมของสิ่งทั้งปวง เรียกว่า ธรรมกายหรือธรรมธาตุ ง. ตถตา หมายถึง ความสุขอันไม่สิ้นสุด เรียกว่า ตถตาครรรค์ (2) ตถตา คือ สังสารวัฏ (การเวียนว่ายตายเกิด) เมื่อมองจากแง่สมมุติสัจหรือสัมพัทธนัยแต่เมื่อมองจากแง่ปรมาตตสัจหรือสัมบูรณ์นัย ตถตาก็คือนิพพาน ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่อาจพรรณนาได้ด้วยภาษาคน (อนิรวจนียะ) เพราะปัญญาชั้นเหตุผล (พุทธิปัญญา) ไม่สามารถเข้าถึงได้ และไม่อยู่ในขอบข่ายประพจน์สำหรับทำให้เข้าใจ (ปทารละ) 4 ประการ คือ (ก) จะพูดว่า นิพพานเป็นสิ่งที่มี ก็ไม่ใช่ (ข) จะพูดว่า นิพพานเป็นสิ่งที่ไม่มี ก็ไม่ใช่ (ค) จะพูดว่า นิพพานเป็นสิ่งที่มีและไม่มี ก็ไม่ใช่ (ง) จะพูดว่า นิพพานไม่เป็นสิ่งที่มีและไม่มี ก็ไม่ใช่ (3) เมื่อพูดว่า “สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกไม่ใช่สิ่งจริงแท้” หมายความว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์คือเป็นสมมุติสัจเท่านั้น ไม่ใช่เป็นความจริงแท้คือปรมาตตสัจ สิ่งสัมบูรณ์หรือธรรมกายเป็นความจริงขั้นสูงสุด ปรากฏการณ์ทั้งปวงเป็นเพียงสัมพัทธ์คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกันและกัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามกฎปฏิจจสมุปบาท มิววิชา เป็นต้น (4) ปัญญาชั้นเหตุผล (พุทธิปัญญา) ไม่สามารถทำให้เรารู้ซึ่งถึงความจริงแท้ขั้นปรมาตตสัจได้ ท่านอศวโฆษกล่าวไว้ว่าเมื่อบุคคลสามารถรู้อะไรอยู่เบื้องหลังความคิด ก็ชื่อว่าเขากำลังเดินไปสู่ปัญญาญาณของพุทธศาสนา นี้แหละคือเหตุผลที่ว่า ทำไมพระตถาคตเจ้าจึงไม่ค่อยทรงพยายามสอนโดยใช้คำพูดและการนิยามความหมาย นอกจากวิธีแนะนำให้ปฏิบัติที่เรียกว่า “อุบายโกศล” (อุบายที่ฉลาด) คือทรงใช้คำพูดและการนิยามความหมายเพียงเพื่อจะนำสรรพสัตว์ไปสู่การปฏิบัติเท่านั้น เพราะจุดประสงค์อันแท้จริงของพระองค์ คือทรงให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเลิกละการยึดติดในเรื่องสัญลักษณ์(ทางภาษาที่เป็นสมมุติบัญญัติกันขึ้น) และให้มุ่งตรงไปสู่ความจริงแท้ (5) สิ่งสัมบูรณ์ เมื่อมองผ่านมิววิชาจะเห็นเป็นโลกแห่งปรากฏการณ์มีองค์ประกอบมากมายดังที่ท่านพระ

อัครโฆษอุปมาไว้ว่า น้ำอันสงบในมหาสมุทรเมื่อถูกลมพัดจะปรากฏเป็นคลื่นผิวน้ำวิญญานเมื่อถูก
อวิชาเข้าปรุงแต่งก็ปรากฏเป็นพุทธิปัญญาอันจำกัดฉนั้น ดินถูกปั้นให้เป็นหม้อชนิดต่างๆ ได้ฉนั้นใด
วิญญานดวงเดียวปรากฏออกมาให้เห็นเป็นพุทธิปัญญาได้มากมายก็ฉนั้น (2) วัชรสูจิ กวีนิพนธ์นี้
แต่งขึ้น ว่าด้วยศิลปะของการพูดโต้แย้งหรือโต้ตอบ ข้ออ้างต่างๆของพราหมณ์ จากกวีนิพนธ์นี้ จะพบว่า
พระอัครโฆษมีความรู้เกี่ยวเรื่องราวของพราหมณ์เป็นอย่างดีเลิศ ท่านวิพากษ์เรื่องระบบวรรณะ
พราหมณ์ โดยการพิสูจน์ทัศนะของพราหมณ์ด้วยทัศนะจากคัมภีร์ของพราหมณ์เอง ข้ออ้างของพวก
พราหมณ์เรื่องวรรณะมีเหตุผลอ่อนอย่างไร โดยการอ้างอิงจากคัมภีร์พระเวท คัมภีร์มหากาพย์มหาภา
รตะ และคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ เข้าทำนองหมายยกเอาหมายบ่ง กวีนิพนธ์นี้ได้มีการแปลสู่ภาษาจีน
ในระหว่างปี พ.ศ.1516-1524 (3) สูตรราลังการหรือมหาลังการสูตรศาสตร์ กวีนิพนธ์นี้ พระอัครโฆษ
ต่างเป็นเรื่องเล่ารวมนิทานต่างๆ เกี่ยวกับกรรมตามสนอง คล้ายชาดก ต้นฉบับสันสกฤตสูญหายไป
แล้ว ที่เหลืออยู่เป็นฉบับแปลเป็นภาษาจีน ซึ่งแปลโดยกุมารชีพในราว พ.ศ. 948 (4) ฉคติสังขารสูตร
(5) ทศอภิสัทธรรมปฏิบัติปาฐกสูตร (6) นิครันตปุจฉานาคตสูตร

3. ปรัชญาของพระอัครโฆษ

ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรของพระอัครโฆษ ขยายความพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรผู้
ประกอบด้วยโลกุตระปัญญาอันลึกซึ้ง ได้มองเห็นว่า โดยธรรมชาติแท้แล้ว ชันท์ทั้งห้าที่ว่างเปล่า และ
ด้วยเหตุที่เห็นเช่นนั้น จึงได้ก้าวล่วง พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้สารีบุตร รูปไม่ต่างจากความว่าง
ความว่าง ก็ไม่ต่างไปจากรูป รูปคือความว่างนั่นเอง และความว่างก็คือรูปนั่นเอง เวทนา สัญญา
สังขาร และวิญญาน ก็เป็นดังนี้ด้วย สารีบุตร ธรรมทั้งหลาย มีธรรมชาติแห่งความว่าง ไม่ได้เกิดขึ้น
และไม่ได้ดับลงไม่ได้สะอาดและไม่ได้สกปรก ไม่ได้เพิ่มขึ้นไม่ได้ลดลง

ประวัติและผลงานพระนาคารชุน

1. ประวัติ

ตามประวัติของท่าน ซึ่งพระกุมารชีพได้แปลเป็นภาษาจีนไว้เมื่อ พ.ศ.948 นั้น ท่านนาคาร
ชุนเกิดที่อินเดียใต้ ในสกุลพราหมณ์ ท่านศึกษาพระไตรปิฎกเป็นเวลา 90 วัน แต่ยังไม่เป็นที่พอใจ
ต่อมาได้มหายานศาสตร์ จากภิกษุผู้เท่าแก่ผู้เขาหิมालัย แต่โดยปกติท่านใช้เวลาอยู่ทางทิศใต้ที่ศรี
บรรพต หรือศรีไศล ท่านได้ตั้งศูนย์กลางการเผยแผ่พุทธศาสนาฝ่ายมหายาน แต่ท่านก็เคยอยู่นาลันทา
ท่านเขียนจึงได้พูดถึงพุทธบุตร 4 คน ผู้ยังโลกให้สว่าง ก็มีชื่อพระนาคารชุนอยู่ด้วย (อีก 3 คน คือ พระ
อัครโฆษ พระกุมารลัทธะ (กุมารลาตะ) และพระอารยเทวะ) ว่ากันในด้านที่เป็นนักคิดแล้ว ท่านนาค
ารชุนเป็นเอก พวกในมหายานในอินเดียยกย่องท่านเป็นอัจฉริยบุรุษแห่งพุทธศาสนาในยุคหลังด้วย
(สิริวัฒน์ คำวันสา, 2545) มีหลักฐานที่บ้านทีกชีวประวัติของท่านไว้อีกแหล่งหนึ่งคือบันทึกเกาเม็งชว
นของท่านพระกุมารชีพจากบันทึกนี้ทราบว่ามีครั้งที่ท่านนาคารชุนเป็นหนุ่มนั้นท่านเป็นผู้มีความ
เชี่ยวชาญในด้านเวทย์มนตร์คาถาอาคมอิทธิปาฏิหาริย์เป็นอย่างยิ่งสามารถล่องหนหายตัวได้วันหนึ่ง

ท่านครุณาการชุนพร้อมกับเพื่อนอีกสองคนจึงใช้วิชาอาคมปลางตัวเข้าไปภายในที่พำนักของเจ้าชายท่านหนึ่งและได้ลวนลามเหล่าสนมของเจ้าชายเป็นเหตุให้เกิดความโกลาหลและทำให้วิชาอาคมนั้นเสื่อมไม่สามารถจะออกมาจากสถานที่นั้นโดยไม่มีผู้ใดเห็นได้เพื่อนทั้งสองจึงถูกจับตัวและถูกประหารชีวิตในที่สุดส่วนท่านครุณาการชุนนั้นรอดมาได้อย่างหวุดหวิดท่านหลบหนีการจับกุมของทหารขึ้นไปทางตอนเหนือของประเทศจนได้พบกับพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเชื่อว่าเป็นพระภิกษุฝ่ายสรวาสติวาทท่านขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพราะตระหนักถึงโทษของความปรารถนาในกามคุณเมื่อบวชแล้วท่านพระนาการชุนสามารถท่องจำพระไตรปิฎกจบภายใน 3 เดือนอาศัยความเป็นผู้มีสติปัญญา มาแต่เดิมท่านจึงเป็นพระภิกษุผู้ฉลาดในธรรมเชี่ยวชาญในภาษาทั้งการประพันธ์และการแสดงธรรมเพียงไม่นานท่านก็เป็นที่รู้จักของเหล่านักปราชญ์ทั้งหลาย (สุวิญ รัชต์, 2555)

2. ผลงานของพระนาการชุน

หนังสืออื่นที่นับว่าเป็นความรจนาของพระนาการชุนอีก คือ 1) “ธรรมส์ครท” เป็นหนังสืออภิธานศัพท์เฉพาะในศาสนา 2) “สุทถลเลข” แต่งเป็นจดหมายทูลพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งแบบเดียวกันกับรัตนาวลี ฝ่ายจีนว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้คือพระเจ้าศาตวาหน ฝ่ายทิเบตว่าพระเจ้าอุทยน (อุเทณ) หนังสือนี้มีโคลงรวม 123 บทว่าด้วยข้อความอันเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนาตรงกับข้อความในพระบาลีด้วยต้นฉบับภาษาสันสกฤตสูญหายเสียแล้วเหลือแต่คำแปลทิเบตซึ่งเวนซัล (Wenzel) ได้แปลออกเป็นภาษาอังกฤษพิมพ์ลงใน J. PTS. ฉบับประจำค.ศ. 1886 3) คัมภีร์พระไตรปิฎกในภาษาจีนรวม 24 คัมภีร์เท่าที่กล่าวชื่อมานี้เป็นของพระนาการชุนรจนาจริงหรือไม่นั้นนักปราชญ์ไม่รับรองหรือปฏิเสธอย่างไร 4) “ศตสทสุริกาปรชญาปารมิตา” บัณฑิตตารานาผู้แต่งศาวดารประเทศทิเบต (ฉบับภาษาทิเบต) ว่าเป็นความรจนาของพระนาการชุน. แต่นายยีเก. นริมันพิจารณาเห็นว่าเป็นหนังสือรุ่นใหม่ไม่ใช่ของพระนาการชุนเว้นแต่ข้อความในหนังสือศตสทสุริกาปรชญาปารมิตานั้นเป็นไปตามแนวมติของพระนาการชุน 5) “มธยมกการิกา” นี้เป็นหนังสือสำคัญที่สุดที่พระนาการชุนได้รจนาไว้เพราะเป็นตำรับสำคัญของอนุภายในพระพุทธศาสนารายหนึ่งเชื่อว่ามธยมกนิกายซึ่งได้รับกำเนิดจากพระนาการชุนเองและเป็นหนังสือที่ทำให้ชาวพุทธศาสนิกทางประเทศอินเดียภาคเหนือนิยมพระนาการชุนเกือบว่าเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งถึงกับยกภายิตของพระนาการชุนว่าคู่เคียงกับพระพุทธภายิตที่เดียวหนังสือมธยมกการิกานี้ได้พิมพ์ขึ้นแล้วพร้อมด้วยคำอธิบายของอาจารย์จันทรกิริติที่ประเทศรัสเซียเมื่อ ค.ศ. 1913 มีฉบับอยู่ในหอพระสมุทวชิราวุธ (มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2534)

โดยมากลักษณะของงานเขียนของท่านพระนาการชุนใช้วิธี “จตุสภาวะ” หรือ “จตุสโกฎิ” เป็นวิธีการไม่ยืนยันท้จุดเป็นวิธีที่เรียกว่าวิภาษวิธี (Dialectics) งานเขียนของท่านครุณาการชุนนั้นมีมากมีผู้นำไปแปลเป็นภาษาต่างๆเช่นภาษาจีนภาษาทิเบตภาษาญี่ปุ่นภาษาเกาหลีภาษาอังกฤษภาษาไทยเป็นต้นงานที่แพร่หลายและมีความสำคัญมีดังนี้ มูลมาธยามิกการิยศาสตร์ (อรรถกถาขอ

งอกโตภาวะ) ปรัชญาปรมิตาสูต สุตราชสมุจจัย (อรรถกถาของทสภุมิกสูตร) สุกัลเลขะ (สหาลีขิต) วิศวยวราตณี ศูนย์ตาสัตติ ทวาทสมกษาศาสตร์ ภาวสังขานติศาสตร์ (ภาวสังกรานติศาสตร์) ยุกติศาสตร์ิก มหายานวิมลิกะ รตนวลี จตุสตะกะ ฯลฯ

3. ปรัชญาของพระนาคคารุณ

อาจารย์นาคคารุณได้ประกาศทฤษฎีศูนย์ตวาทีน ด้วยอาศัยหลักปัจจัยการและอนัตตาของพระพุทธองค์เป็นปทัฏฐาน ท่านกล่าวว่า สังขตธรรม อสังขตธรรม มีสภาพเท่ากันคือสูญ (สรวมศูนย์ม) ไม่มีอะไรที่มีอยู่เป็นอยู่ด้วยตัวของมันเองได้อย่างปราศจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง แม้กระทั่งพระนิรวาณ เพราะฉะนั้น อย่าว่าแต่สังขตธรรมเป็นมาอย่างไรกันสารเลย พระนิรวาณก็เป็นมาด้วยสิ่งทีอาจารย์นาคคารุณคัดค้านปฏิเสธก็คือ “สิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของมันเอง” ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นอยู่โดยสมมติหรือปรมัตถ์ ก็สิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของมันเองนั้นกินความหมายกว้าง รวมทั้งอาตมันหรืออัตตาอยู่ด้วย แต่เรื่องอาตมันนั้น พระพุทธศาสนาทุกนิกาย (ยกเว้นพวกนิกายวัชชีบุตรและพวกจิตสากล) ก็ปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ไม่ยอมให้มีเหลือเศษอะไรอยู่แล้ว แต่ตามทัศนะของอาจารย์นาคคารุณ ท่านคณาจารย์เหล่านั้น ถึงแม้ปฏิเสธความมีอยู่ด้วยตัวมันเองเพียงแต่อาตมันเท่านั้น แท้จริงยังไปเกิดอุปาทานยึดสิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของตัวเองในขันธ ธาตุ อายตนะ พระนิรวาณว่ามีอยู่ด้วยตัวของตัวเองอีก เห็นว่ามีกิเลสที่จะต้องละ และมีพระนิรวาณที่จะบรรลุซึ่งเป็นความเข้าใจผิด นาคคารุณกล่าวว่า สิ่งที่เราเข้าใจว่ามันเป็นจุดสูงสุดท้ายที่มีอยู่ได้ด้วยตัวมันเองนั้น แท้จริงก็เกิดจากปัจจัยอื่นอีกมากหลายปรุงแต่งขึ้น เมื่อสิ่งทั้งหลายไม่มีภาวะอันใดแน่นอนของตัวเองเช่นนี้ สิ่งเหล่านั้นก็เป็นดุจมายา สิ่งใดเป็นมายา สิ่งนั้นก็ไร้ความจริง จึงจัดว่าสูญ นาคคารุณอธิบายว่า สิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของมันเอง ย่อมบงถึงความอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น จะเปลี่ยนแปลงมิได้ ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้น ก็เป็นการขัดต่อกฎปัจจัยการของพระพุทธศาสนา เพราะตามกฎแห่งปัจจัย สิ่งทั้งปวงย่อมต่างอาศัยเหตุปัจจัย จึงมีขึ้นเป็นขึ้นมิได้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นอยู่โดยโดดเดี่ยว ดังนั้น ถ้าถือว่ามีสิ่งที่เป็นอยู่ด้วยตัวมันเองโดดเดี่ยวเช่นนี้ ย่อมจัดเข้าเป็นฝ่ายสัสสตทิฐิไป ด้วยประการฉะนี้

นัยว่า สังขตธรรมย่อมเกิดจากเหตุปัจจัยเช่นสำนักเถรวาทหรือสถวีรวาทถือว่ามีปัจจัยอยู่ถึง 24 ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งสังขตธรรมทั้งหลายสำนักสรวาสติวาทินและวิชญาณวาทินถือว่ามีปัจจัยอยู่ 4 ส่วนอีกหลักหนึ่งถือวสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นโดยไร้เหตุซึ่งเป็นพวกอจุณฑทวาทนตติกาทโลกายตลัทธิเชื่อถือกันและการยึดถือในการอุปติทั้ง 4 คือ 1. เกิดขึ้นเอง 2. อาศัยสิ่งอื่นเกิดขึ้น 3. เกิดขึ้นเองด้วยอาศัยสิ่งอื่นด้วยรวมกัน 4. ไม่มีเหตุ (เสถียร โปธินันทะ, 2555)

ประวัติและผลงานพระอสังคะ-พระวสุพันธุ

1. ประวัติของพระอสังคะ

ตามประวัติของพระอสังคะ เมื่อครั้งที่เป็เด็กนั้นท่านเป็นผู้ฝึกฝัในเรื่องของศาสนา ชอบนั่งสมาธิ จนกระทั่งอายุครบบวชจึงได้บวชอยู่ในนิกายสรวาสติวาท แยกจากนิกายมทิสาสกะ ท่าน

ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดและเลิกตนออกไปปฏิบัติธรรมอยู่ในถ้ำนานถึง 12 ปีเมื่อเห็นสมควรแก่เวลา จึงออกมาสู่โลกภายนอกเพื่อที่จะเผยแผ่หลักธรรมที่ตนได้ศึกษาจนชำนาญ ในระหว่างทางที่เดินมา นั้น ท่านได้พบสุนัขบาดเจ็บตัวหนึ่งที่บาดเจ็บล้มมีหนอนชอนไชด้วยความมิจิตเมตตาท่านจึงฉีกเนื้อที่ขา ของตนเข้าปิดบาดแผลของสุนัขเพื่อให้หนอนกัดเนื้อของตนแทน ในขณะที่พระอรหันต์ไตรยเห็น เหตุการณ์นั้นจึงลงมาจากรถคันที่ตนขี่แล้วพาท่านไปที่นั่นพร้อมทั้งสอนมหายานสูตรให้ 5 สูตร คือ มหายานสูตราลังการ มัยยัตวิภังคสูตร อัมมาอัมมาตวิภังค อภิสมยาลังการ และ อุตตรตันตระ หลังจากที่ได้ศึกษาสูตรของมหายานอยู่ที่สวรรค์ชั้นดุสิตแล้วท่านลงมาสู่โลกมนุษย์เพื่อเผยแผ่พระสูตร เหล่านี้ให้แก่ชาวโลกแต่ไม่มีใครเชื่อจนกระทั่งพระอรหันต์ไตรยโพธิสัตว์ต้องลงมาช่วยในปีหนึ่งๆท่าน พระอสังคะสามารถแต่งโคลกธรรมถึง 1 แสนโคลก

2. ประวัติของพระวสุพันธู

พระวสุพันธูผู้เป็นน้องชายนั้น ตอนแรกบวชอยู่ในนิกายสรวาสติวาท ต่อมาเมื่อท่าน พระอสังคะผู้เป็นพี่ชายเผยแผ่หลักธรรมตามแนวแห่งนิกายโยคอาจารย์จนเป็นที่รู้จักกันมาก ดังนั้นจึง มาร่วมเผยแผ่นิกายโยคอาจารย์จนเป็นที่รู้จักกันไปทั่วอินเดียและกระจายไปสู่ประเทศใกล้เคียง ถือว่า กายโยคอาจารย์เจริญสูงสุดในยุคของท่านพระวสุพันธู

3. ผลงานของพระอสังคะและพระวสุพันธู

พระอสังคะประกาศหลักธรรมมหายานอย่างเต็มรูปแบบ งานที่ท่านนำเสนอไม่ว่าจะเป็น โยคจารย์ภูมิศาสตร์ ทสภูมิศาสตร์ ล้วนเน้นถึงการประพฤติปฏิบัติตามแนวมหายาน คือ เน้นบำเพ็ญ พระโพธิสัตว์ เน้นเคารพพระโพธิสัตว์ ทสภูมิศาสตร์ เน้นการปฏิบัติเพื่อการได้มาซึ่งอิทธิฤทธิ์แสดง ลักษณะท่ามือตามลักษณะของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในพุทธเกษตร (มุตตรา) และท่านรจนาพระสูตร ออกมาอีกมาก เช่น มหายานสังคหะวัชรเจทิกาปรัชญาปารมิตา ปรัชญาปารมิตาสูตราศาสตร์ ซึ่งเป็น อรรถกถาของวัชรเจทิกา มหยาโนตตรตันตระศาสตร์ ตัตตววินิจฉัย โพธิสัตว์ภูมิ เป็นต้น แต่โดยสรุป งานของท่านหลายสูตรได้รับอิทธิพลจากอินดุตันตระต่อมากลายมาเป็นนิกายหนึ่งในพระพุทธศาสนา ในที่สุดคือ นิกายพุทธตันตระหรือวัชรยาน ในช่วงท้ายชีวิตของท่านพระอสังคะ พระราชาคัมภีร์ปักษะ ทรงสร้างวัดถวายแด่พระภิกษุมหายานเป็นอันมาก และได้สร้างวัดอัมมังคุระวิหารที่เวฬุวันถวายให้ ท่านพระอสังคะ ท่านมรณภาพ ณ วัดแห่งนี้

4. ปรัชญาของพระอสังคะและพระวสุพันธู

การยอมรับความมีอยู่ของจิตคือหลักธรรมที่สำคัญที่สุดของพระอสังคะและพระวสุพันธูผู้ ร่วมกันพัฒนานิกายโยคจารย์ ส่วนผู้ที่ก่อตั้งนิกายนี้คือ ท่านพระไมตรียานาถ พระสูตรที่ถือว่าเป็นต้น แห่งแนวความคิดของโยคจารย์ก็คือ ลังกาวตารสูตร แต่เนื้อหาและหลักธรรมนั้นถือว่า ได้มาจากโยคา จารย์ภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโพธิสัตว์ภูมิ กระทั่งด้าน “โยคจารย์” ก็มาจากโยคจารย์นี้เอง คัมภีร์ลังกาวตารสูตรซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของแนวคตินี้กล่าวว่า “สรรพสิ่งมีอยู่ในอาณาเขตของจิต ความ

จริงซื่อนคนเขลาไมอาจหยั่งเห็นได้เลย คนเหล่านนี้คิดฝนไปตางๆ นานาจึงสับสนไมรูซึ้งถึงสัจธรรมซื่อนนี้ ...โลกนี้ตามทมองเห็นมิได้มีอยู่จริง ความหลากหลายของสรรพสิ่งที่เรามองเห็นเกิดจากจิต ร่างกายของเรา ทรัพย์สินของเรา บ้านของเรา เป็นเพียงภาพสะท้อนออกมาจากจิตเท่านั้น”จิตอยู่เหนือภาษาที่จะอธิบายได้ ดังนั้นจิตเท่านั้นมีอยู่จริง เป็นปฐมธาตุของสิ่งทังปวง จิตนี้คือ อลยวิญญาน ซึ่งมี “พีชะ” (Seeds) คือพลาณภาพในการสร้างความรู้สึก นึก คิด แสดงออกมาอย่างวิจิตรพิสดาร

ประวัติและผลงานพระทินนาคะ-พระธรรมกิริติ

1. ประวัติของพระทินนาคะ

ท่านเกิดที่สิงหวัทระ ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งอยู่ในเขตเมืองกาญจนในอินเดียตอนใต้ ในสกุลพราหมณ์ต่อมาได้ออกบวชในพุทธศาสนา แล้วเดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ท่านเป็นศิษย์ของพระวสุพันธ์ เมื่อแรกบวชท่านเป็นภิกษุฝ่ายสาวกยาน

2. ประวัติของพระธรรมกิริติ

ตามประวัติว่า ท่านเกิดที่หมู่บ้านตรุมไล ในรัฐโจฬะ เมื่อประมาณ พ.ศ. 1300 กว่าพระธรรมกิริติ เกิดที่บ้านจัทมาณี หรือตรีมาลัย รัฐโจฬะ อินเดียใต้ บิดาเป็นพราหมณ์นามว่าโรรุนนทะ (Rorunanda) เป็นลูกศิษย์ของพระทินนาคะและเป็นนักตรรกวิทยาที่หาตัวจับยากในยุคนั้นเมื่อออกบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนในสำนักของท่าน “อิศวรเสน” ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านทินนาคะ

ท่านธรรมกิริติได้เป็นอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงของนิกายวิญญานวาทชื่อเสียงของท่านในฐานะเป็นนักปรัชญาและนักตรรกวิทยาที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก และยังคงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักปราชญ์มาจนถึงปัจจุบันนี้แม้กระทั่งพวกพราหมณ์ที่เป็นคู่แข่งของท่านก็ยอมรับในภูมิความรู้ทางตรรกวิทยาของท่านว่าเหนือกว่าพวกตน

3. ผลงานของพระทินนาคะและพระธรรมกิริติ

ผลงานของพระทินนาคะ ได้แก่ ประมาณสมุจจยว่าด้วยการให้เหตุผลเชิงตรรกวิทยานิยายประเวศ และเหตุจักรทมรุ ส่วนผลงานของท่านธรรมกิริติ ท่านได้เขียนหนังสือปรัชญาและตรรกวิทยาทางพระพุทธศาสนาไว้หลายเล่ม หนังสือเล่มสำคัญของท่านมีดังนี้ ประมาณวินศจย นิยายพิณฑุ สัมพันธปรักษา ประมาณวาทิกา เหตุพิฑุ ทินยาย และ สมานันตรลสิท (อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ ศาสต์, 2551) อนึ่ง ประกาศเผยแผลัทธิวิญญานวาท และคัมภีร์เหตุวิทยา ท่านทินนาคะเกิดในสกุลพราหมณ์ในอินเดียภาคใต้ ออกบวชในนิกายวัชชีบุตร ภายหลังจากได้ติดตามมาศึกษากับท่านวสุพันธ์ มีความรอบรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท กล่าวกันว่า ท่านสามารถจำทรงธำรงไว้ซึ่งพระสูตรประเภทต่างๆ ถึง 500 สูตร ต่อมาท่านได้มาจำพรรษาอยู่ ณ นาลันทา ณ ที่นั้นท่านใช้ความรู้ของท่านปราบทิลฐิของพวกพาทิรลัทธิ และเป็นศาสตราจารย์บรรยายวิชาแก่คณะสงฆ์ในนาลันทาด้วย กล่าวกันว่าผลงานรจนาปกรณ์ของท่านมีอยู่ราว 100 เล่ม เมื่อท่านชราแล้ว ได้

ออกไปแสวงหาความวิเวกอยู่เรื่อยๆ ที่โอริสสา และได้รับนาปรณต่าง ๆ เกี่ยวกับนิกายวิญาณวาท พร้อมทั้งตรรกวิทยาด้วย คัมภีร์ที่มีชื่อเสียง อาทิ เช่นประมาณสมุจจัย ศิษย์ของท่านทินนาคคือท่านธรรมปาละ

4. ปรัชญาของพระทินนาคะและพระธรรมกิริติ

สำนักปรัชญาพุทธโดยท่านทินนาคะได้ทำการแบ่งประเภทของการรับรู้แบบ ประจักษ์ ออกเป็น 4 รูปแบบได้แก่ 1. การรับรู้แบบประจักษ์ทางประสาทสัมผัสทั้งห้า (อินทริยปรตยักษะ or sense-perception) 2. การรับรู้แบบประจักษ์ทางจิตใจ (มนสปรตยักษะ or mental perception) 3. การรับรู้แบบประจักษ์ในกระบวนการรับรู้ตนเอง (สวสัมเวทนา or self-perception) และ 4. การรับรู้แบบประจักษ์ของพระอริยบุคคล (โยคิปรตยักษะ or perception of yogi) และท่านทินนาค ได้ ย้ำประเด็นสำคัญไว้ว่า รูปแบบของการรับรู้แบบประจักษ์ทั้ง 4 ประการนี้มีความคล้ายคลึงกันตรงที่ว่าเป็นการรับรู้สถานะที่เป็นจริงของสิ่งที่ถูกรับรู้ เป็นอิสระจากการปรุงแต่งของจิตใจ (Mental construction) ท่านธรรมกิริติก็เช่นกันได้แบ่งการรับรู้แบบประจักษ์ออกเป็น 4 รูปแบบ ดังเช่น อาจารย์ของท่านคือท่านทินนาคะ

สำนักไวยศิกะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการเข้าถึงการรับรู้ที่ถูกต้องไว้ 2 ประเภท ได้แก่ ปรตยักษะ (perception) และ อนุมาน (inference) เหมือนสำนักนยายใน 2 ประเภท แรก แต่ได้รวมเอาประเภทที่ 3 และประเภทที่ 4 ไว้ใน แหล่งการรับรู้ที่ถูกต้องประเภทที่ 2 คือ อนุมาน ในการตอบปัญหาญาณวิทยาเกี่ยวกับกระบวนการเข้าถึงการรับรู้ที่ถูกต้องนี้ นักปรัชญาฝ่าย พุทธคือ ท่านทินนาค และท่านธรรมกิริติได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการเข้าถึงการรับรู้ที่ถูกต้องไว้ 2 ประเภท ได้แก่ ปรตยักษะ และ อนุมาน” เท่านั้น เพราะเห็นว่า กระบวนการเข้าถึงการรับรู้ที่ ถูกต้องแบบ อุปมาน และศัพท์ ที่เสนอโดยสำนักปรัชญานยายะนั้นสามารถรวมเข้าในประเภทที่ 2 คือ อนุมานได้ ซึ่งกระบวนการเข้าถึงการรับรู้แบบอนุมานเป็นการรับรู้ผ่านการปรุงแต่ง ตัดสิน กำหนดว่า อะไรเป็นอะไรในบทความนี้จะกล่าวถึงการรับรู้ หรือ กระบวนการที่เข้าถึงการรับรู้ที่ถูกต้อง ประเภท แรก คือ ปรตยักษะ ตามทัศนะของท่านธรรมกิริติเท่านั้นเพื่อตรวจสอบว่าการรับรู้ประเภทนี้สามารถ รับรู้โลกภายนอกได้จริงหรือไม่และรับรู้ได้อย่างไรโดยสืบค้นข้อมูลจากผลงานทั้ง 2 ของท่านธรรมกิริติ ได้แก่ คัมภีร์ประมาณวรรติก และคัมภีร์นยายพิทตามทัศนะของท่านธรรมกิริติ เนื่องจากสิ่งที่ถูกรับรู้มี 2 รูปแบบเพราะเกี่ยวเนื่องกับวิธีการรับรู้ กล่าวคือ สิ่งที่ถูกรับรู้ในขณะแรกที่สั้นที่สุดเรียกว่าขณะ ปรมัตถ์ สภาวะที่แท้จริงของสิ่งที่ถูกรับรู้ (สวลักษณะ) ปรากฏต่อการรับรู้แล้วหายไปทันที ขณะ ต่อมาจากนั้นเกิดการรับรู้ที่จิตใจเข้าไปปรุงแต่งขึ้นจากอิทธิพลของกิเลสและพื้นเพอุปนิสัยที่สั่งสมไว้ เกิดการรับรู้ที่ก่อให้เกิดรูปแบบที่สองของสิ่งที่ถูกรับรู้ เรียกว่า สามานยลักษณะ (มโนภาพ) ดังนั้นจึง เกิดการรับรู้ 2 ประเภท คือ สภาวะของสิ่งที่แท้จริงก่อให้เกิด การรับรู้แท้จริงระดับปรมัตถ์ คือการ

รับรู้แบบประจักษ์ และสามารถลักษณะก่อให้เกิดการรับรู้แบบอนุমান สำหรับการรับรู้ทั้ง 2 แบบ
เหล่านี้ ท่านธรรมกิริติถือว่าเป็นการรับรู้ที่ถูกต้อง แต่มีระดับเข้มข้นของความถูกต้องที่ไม่เท่ากัน

สรุป

ในพระพุทธศาสนานิกายมหายานนี้ซึ่งมีพระที่เก่งในด้านต่างๆ หรือเป็นหลักกำลังสำคัญ
ของมหายานไม่ว่าจะเป็นพระอัสวโฆษที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้พัฒนาสำนวนลีลาการแต่งบทกวีนิพนธ์ภาษา
สันสกฤตแบบกาพย์ขึ้นในอินเดีย จนได้ชื่อว่าเป็น “บิดาแห่งบทละคร” ท่านเป็นอาจารย์ที่ใครก็ไม่อาจ
โต้แย้งได้ในความสามารถด้านบทละคร และท่านมีชีวิตอยู่ก่อนกาลิทาสจะเกิดถึง 300 ปีหรืออาจารย์
นาคารชุนก็ได้ประกาศทฤษฎีศูนยตวาทิน ด้วยอาศัยหลักปัจเจกการและอนัตตาของพระพุทธองค์เป็น
ปทัฏฐาน ท่านกล่าวว่า สังขตธรรม อสังขตธรรม มีสภาพเท่ากันคือสุญ (สรวมศูนยม) ไม่มีอะไรที่มีอยู่
เป็นอยู่ด้วยตัวของมันเองได้อย่างปราศจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง แม้กระทั่งพระนิรวาณ เพราะฉะนั้น
อย่าว่าแต่สังขตธรรมเป็นมายาไร้แก่นสารเลย พระนิรวาณก็เป็นมายาด้วย สิ่งที่ว่าอาจารย์นาคารชุน
คัดค้านปฏิเสธก็คือ “สิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของมันเอง” รวมทั้งพระอสังคะและพระวสุพันธุพระทินนาคะ
และพระธรรมกิริติ ได้เป็นกำลังหลักสำคัญช่วยกันในด้านความคิดหรือปรัชญาที่มีความเห็นผิดต่างกัน
หลายๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2534). **รัตนาวลี**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร โพนินันทะ. (2555). **ปรัชญามหายาน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุวิญ รักษัตย์. (2555). **พระพุทธศาสนามหายาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด

บางกอกบล็อก.

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2545). **พุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พัทธอักษร.

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2551). **พระพุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

